

De waarde van 'Kies nu voor Kinderen'

seo economisch onderzoek

Amsterdam, augustus 2012
In opdracht van Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation

De waarde van 'Kies nu voor Kinderen'

Lucy Kok
Caroline Berden
Carl Koopmans

seo economisch onderzoek

“De wetenschap dat het goed is”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport nr. 2012-67.

ISBN 978-90-6733-659-8

Copyright © 2012 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit rapport te gebruiken in artikelen en dergelijke, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Samenvatting

Het programma 'Kies nu voor Kinderen' levert de maatschappij per saldo € 248 miljoen per jaar op, exclusief de kosten en baten voor kinderen. Het batig saldo komt ten goede aan de ouders. Voor de overheid is het programma budgetneutraal.

Op dit moment zijn de voorzieningen voor kinderen versnipperd: kinderopvang, peuterspeelzalen, VVE-programma's, gastouders en primair onderwijs. Ieder met hun eigen financiering en organisatie. Het programma 'Kies nu voor Kinderen' beoogt betere en meer samenhangende voorzieningen voor kinderen en hun ouders. Ook beoogt het programma een grotere toegankelijkheid van kinderopvang en een betere aansluiting tussen opvang en onderwijs.

De initiatiefnemers van het programma 'Kies nu voor Kinderen' (Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation) hebben SEO Economisch Onderzoek gevraagd de maatschappelijke waarde van het programma voor de maatschappij te berekenen. Deze berekening leidt tot de volgende conclusies:

- Het programma 'Kies nu voor Kinderen' levert per saldo naar schatting € 248 miljoen per jaar op, exclusief de gevolgen voor kinderen;
- Het batig saldo wordt vooral veroorzaakt door het verlagen van de leidster/kind ratio van 1 op 10 naar 1 op 15 in de buitenschoolse opvang en het integreren van de peuterspeelzalen in de kinderdagverblijven;
- De baten van het programma 'Kies nu voor Kinderen' komen terecht bij de ouders. Zij hebben baat bij de verlaging van de ouderbijdrage en het toegankelijk maken van kinderopvang voor niet-werkende ouders;
- Voor de overheid is het programma budgettair neutraal.

De kosten en baten voor kinderen zijn niet becijferd. Er zijn voor kinderen zowel positieve als negatieve aspecten. Voor jonge kinderen die nu niet naar de opvang gaan kan het programma positief uitpakken voor de cognitieve ontwikkeling. Zij moeten dan wel op kwalitatief goede kinderdagverblijven terecht komen. Voor kinderen van vier jaar en ouder is het mogelijk negatief dat de leidster/kind ratio in de buitenschoolse opvang wordt verlaagd. Zij krijgen daardoor minder aandacht. Er is echter geen onderzoek naar het effect van de verlaging van de leidster/kind ratio in de buitenschoolse opvang op kinderen.

Inhoudsopgave

Samenvatting	i
1 Inleiding	1
1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag	1
1.2 Wat is een MKBA?.....	1
1.3 Onderzoeksaanpak.....	2
2 De situatie in 2013	7
3 Kosten en baten	9
3.1 Terugdraaien bezuinigingen 2013.....	9
3.2 Vergroten toegankelijkheid kinderopvang voor niet werkende ouders	10
3.3 Leidster/kind ratio in de BSO gaat van 1 op 10 naar 1 op 15.....	11
3.4 Integratie VVE in kinderopvangvoorzieningen	12
3.5 Integratie peuterspeelzaal in kinderopvangvoorzieningen	13
3.6 Verminderen gastouderopvang.....	14
4 Totaalbeeld kosten en baten	17
Literatuur	19
Bijlage A Veronderstellingen	21

1 Inleiding

Het programma 'Kies nu voor Kinderen' beoogt geïntegreerde kinderopvang te bieden voor jonge kinderen. Uitgangspunt is dat elk kind recht heeft op kinderopvang, ongeacht of de ouders werken of niet. In het kader van de campagne 'Kies nu voor Kinderen' hebben Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation aan SEO Economisch Onderzoek gevraagd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren van dit nieuwe beleidsalternatief.

1.1 Aanleiding en onderzoeksvraag

Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation hebben gezamenlijk besloten de campagne 'Kies nu voor Kinderen' te starten. Uitgangspunt is het streven om in een komend kabinet een flinke stap vooruit te zetten in betere en meer samenhangende voorzieningen voor kinderen. De focus ligt daarbij op een programma waarin er meer gestuurd wordt op de realisatie van kindcentra, waar elk kind recht heeft op kinderopvang, ongeacht de vraag of de ouders wel of geen werk hebben. Ook gaat het om meer mogelijkheden voor het kind om in het eerste levensjaar opgevoed te worden in de vertrouwde omgeving van de ouders.

In 2011 heeft SEO Economisch Onderzoek een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) uitgevoerd van verschillende beleidsmogelijkheden voor de kinderopvang (Kok et al., 2011). In het kader van de campagne 'Kies nu voor Kinderen' hebben Het Kinderopvangfonds en de Bernard van Leer Foundation SEO Economisch Onderzoek gevraagd om een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren van dit nieuwe beleidsalternatief.

1.2 Wat is een MKBA?

Een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) gaat na of de voordelen van overheidsingrijpen opwegen tegen de nadelen. Overheidsingrijpen is gericht op het oplossen van problemen, maar als het ingrijpen erg duur of weinig effectief is, kan het middel erger zijn dan de kwaal. Een MKBA is een systematische methode om de kosten en baten van overheidsbeleid voor de samenleving in kaart te brengen. Als bij uitvoering van een beleidsmaatregel de totale baten voor de maatschappij groter zijn dan de totale kosten, is het resultaat dat de samenleving als geheel erop vooruitgaat.

In de praktijk leiden maatregelen voor sommigen tot baten en voor anderen tot kosten. Zo kunnen bepaalde effecten op nationale schaal niet relevant zijn, maar wel voor bepaalde regio's of bepaalde groepen in de samenleving: de zogenoemde verdelingseffecten.

Een MKBA drukt alle aspecten waaraan mensen waarde hechten (voor zover mogelijk) in geld uit en telt deze op. Dat geldt ook voor zaken die meestal niet in geld worden gewaardeerd zoals reistijd, gezondheid of vrije tijd. Met andere woorden: de MKBA hanteert een breed welvaartsbegrip, waarin ook 'welzijn' wordt meegenomen.

Een MKBA vergelijkt twee toekomstbeelden: een toekomstbeeld met specifiek overheidsbeleid (beleidsalternatief) en een toekomstbeeld zonder dit specifieke beleid (nulalternatief). De verschillen tussen deze beelden leiden tot kosten en baten.

De MKBA is geen besliscriterium, maar een ondersteunend instrument. ‘De politiek’ maakt de afweging tussen het kosten-batensaldo, de verdelingseffecten en andere, bijvoorbeeld electorale overwegingen. Daarbij hoeft niet conform de MKBA besloten te worden, maar de MKBA bevat wel belangrijke inhoudelijke informatie ten behoeve van een politiek besluit.

1.3 Onderzoeksaanpak

Het onderzoek bestond uit de volgende stappen:

- Definiëren van het nul- en beleidsalternatief;
- Berekenen van de kosten en baten.

Definiëren nul- en beleidsalternatief

Nulalternatief

Zowel het nul- als het beleidsalternatief zijn in overleg met de opdrachtgevers tot stand gekomen. De nulsituatie is de situatie in 2013 waarin de geplande bezuinigingsmaatregelen 2013 doorgaan. Dit houdt in dat de overheid bezuinigt als gevolg van:

- Het proportioneel verhogen van de ouderbijdrage voor het eerste kind en;
- De afbouw van de vaste bijdrage van de overheid voor ouders met een hoog inkomen.

Beleidsalternatief

Op dit moment zijn er voor kinderen verschillende voorzieningen en verschillende financiële stromen. Binnen de kinderopvang is er de dagopvang voor kinderen van 0 tot en met 3 jaar, de peuterspeelzalen voor kinderen van 2 en 3 jaar en de buitenschoolse opvang voor kinderen van 4 tot 12 jaar. Dagopvang en buitenschoolse opvang kan worden aangeboden in een centrum maar ook door gastouders. De dagopvang en de buitenschoolse opvang (in centra of door gastouders) vallen nu onder de Wet kinderopvang. Peuterspeelzalen vallen onder gemeentelijke regelgeving. Vroeg en Voorschoolse Educatie (VVE) kan in peuterspeelzalen en dagopvang worden aangeboden. Deze voorzieningen voor kinderopvang staan bovendien vaak los van het primair onderwijs.

Het beleidsalternatief houdt in dat de overheid het programma ‘Kies nu voor Kinderen’ in 2013 invoert. ‘Kies nu voor Kinderen’ beoogt in de eerste plaats meer samenhang aan te brengen in het systeem van kinderopvang. Verschillen in toegankelijkheid tussen de dagopvang, de BSO en gastouderopvang enerzijds en de peuterspeelzalen anderzijds moeten worden opgeheven. Ook de samenwerking tussen opvang en onderwijs moet worden versterkt. Ten behoeve van deze MKBA zijn de onderdelen van het programma als volgt gespecificeerd:

1. De bezuinigingsmaatregelen die staan gepland voor 2013 worden geschrapt. De verhoging van de ouderbijdrage voor het eerste kind en de afbouw van de vaste bijdrage van de overheid voor ouders met een hoog inkomen worden dus teruggedraaid. De initiatiefnemers

kiezen hiervoor omdat zij vinden dat door de bezuinigingen in 2013 de kinderopvang voor ouders met een hoger inkomen onbetaalbaar dreigt te worden.

2. Kinderen in de leeftijd van 2 tot en met 12 jaar in Nederland van zowel werkende ouders als niet-werkende ouders hebben recht op kinderopvangtoeslag bij gebruik van formele kinderopvang. Voor dit recht op toeslag geldt het volgende:
  - a. Het recht op kinderopvangtoeslag geldt voor minimaal vier dagdelen per week voor alle 2- tot en met 3-jarigen. Ouders die volgens de huidige wet geen of minder dan vier dagdelen per week recht hebben op toeslag krijgen recht op toeslag voor vier dagdelen per week opvang. Werkende ouders die volgens de huidige wet recht hebben op toeslag voor meer dan vier dagdelen per week behouden dit recht. Het recht op toeslag geldt zowel voor gastouderopvang als kinderdagopvang.
  - b. Het recht op kinderopvangtoeslag geldt voor minimaal twee dagdelen per week voor alle 4- tot en met 12-jarigen. Ouders die volgens de huidige wet geen of minder dan twee dagdelen per week recht hebben op toeslag krijgen recht op toeslag voor twee dagdelen per week. Het recht geldt alleen bij opvang binnen de buitenschoolse opvang (BSO). Werkende ouders die volgens de huidige wet recht hebben op toeslag voor minstens twee dagdelen per week behouden dit recht.
  - c. Voor kinderen van 0 en 1 jaar oud blijft de situatie ongewijzigd.

Met deze maatregel beoogt 'Kies nu voor Kinderen' twee doelen tegelijkertijd te realiseren. Ten eerste wordt kinderopvang toegankelijk voor alle kinderen, ongeacht het feit of de ouders wel of niet werken. De situatie in Nederland is nu zodanig dat die kinderen die goede opvang het hardste nodig hebben (kinderen van ouders met een lage sociaal economische status) buiten de boot vallen. Ten tweede wordt voorkomen dat voor specifieke doelgroepkinderen specifieke maatregelen worden genomen waardoor segregatie in de hand wordt gewerkt. De initiatiefnemers wijzen erop dat een aantal onderzoekers vindt dat integrale voorzieningen voor kinderen en educatie de beste voorwaarden bieden voor sociale inclusie en respect voor diversiteit. Daartoe moet, volgens deze onderzoekers, de inzet op de kwaliteit van de voorzieningen generiek zijn in plaats van doelgroep georiënteerd (Childcare International 2012). Om de doelen van 'Kies nu voor Kinderen' te bereiken zou idealiter kinderopvang ook toegankelijk moeten zijn voor kinderen van niet-werkende ouders van één jaar oud. De consequenties hiervan zijn ook doorgerekend.

3. De rijkssubsidies (zowel structurele als incidentele subsidies) die nu uitgekeerd worden voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE) aan peuterspeelzalen worden geïntegreerd in de totale financiering van kinderopvangvoorzieningen. Doordat de VVE-gelden ingezet blijven worden voor versterking van kinderopvang, blijft de totale kwaliteit van kinderopvang plus VVE gelijk.
4. De rijkssubsidies (zowel structurele als incidentele subsidies als de additionele middelen ter versterking van de peuterspeelzaal) die nu uitgekeerd worden voor de peuterspeelzalen worden geïntegreerd in de totale financiering van kinderopvangvoorzieningen.

Met de maatregelen onder punt 3 en 4 beoogt 'Kies nu voor Kinderen' meer samenhang te brengen in het systeem van kinderopvang. Verschillen in toegankelijkheid tussen de dagopvang, de BSO en de gastouderopvang enerzijds en de peuterspeelzalen anderzijds moet worden

opgeheven om te komen tot één integrale voorziening waarbinnen ingezet wordt op investeringen in kwaliteit, versterking van het opbrengstgericht werken en een betere sturing op de aansluiting met het primair onderwijs. Peuterspeelzalen worden niet opgeheven maar zowel fysiek als wat betreft financiële stromen geïntegreerd in kinderopvangvoorzieningen. Daardoor worden de voordelen van de huidige peuterspeelzalen en VVE programma's doorgetrokken naar de kinderdagverblijven.

5. Gastouderopvang kan alleen nog verzorgd worden door formele kinderopvangorganisaties. Formele kinderopvanginstellingen beperken de toegang tot gastouderopvang zodanig dat nog maar 10% van het bedrag dat het rijk en werkgevers eind 2012 betalen voor kinderopvang, aan gastouderopvang wordt uitgegeven.

Achtergrond van deze maatregel is dat gastouderopvang kampt met een lage kwaliteit van de educatieve component en het lage taalniveau van veel gastouders (SZW 2012). Met deze maatregel beoogt 'Kies nu voor Kinderen' een inperking van het gebruik van gastouderopvang met het oog op (1) het belang van het kind bij kwalitatief betere opvang en (2) het terugdringen van het misbruik van gastouderopvang voor het betalen van informele (familie) opvang. Ook wordt de kwaliteit van de gastouderopvang die nog wel wordt aangeboden positief beïnvloed door samenwerking met de reguliere kinderdagverblijven en BSO.

6. Het aantal pedagogisch medewerkers gaat binnen de BSO van 1 pedagogisch medewerker per 10 kinderen naar 1 pedagogisch medewerker per 15 kinderen.

Deze maatregel beoogt een aantal doelen. Ten eerste levert de maatregel een deel van de dekking op voor het totale programma. Ten tweede kan een grotere groepsgrootte volgens de initiatiefnemers van 'Kies nu voor Kinderen' in de BSO ook voordelen opleveren. Voor de kinderen zijn de groepen nu vaak te klein om leuke dingen samen te doen. Voor de scholen sluiten de kleine groepen slecht aan op de groepsgrootte van de scholen. Verder zijn grotere groepen stabiel, wat gunstig is voor kinderen. Eventuele negatieve effecten van de maatregel kunnen worden verminderd door de leidster/kind ratio te differentiëren naar leeftijd: voor jongere kinderen in de BSO kan gekozen worden voor een hogere leidster/kind ratio dan voor oudere kinderen. Belangrijke randvoorwaarde bij de invoering van deze maatregel is volgens de initiatiefnemers dat de regering inzet op een versterking van de samenwerking tussen BSO en primair onderwijs om te komen tot samenhangende pedagogische dagarrangementen (zie Doornenbal 2012). Op dit moment zijn de BSO en het primair onderwijs nog gescheiden werelden. Er zijn echter steeds meer initiatieven waar scholen en de BSO de tijden en de pedagogische programma's op elkaar afstemmen. Daarmee sluit de BSO aan op de activiteiten op school en komt de pedagogische expertise binnen het primair onderwijs ook ten goede aan de BSO. Deze kwaliteitsimpuls kan ook de mogelijke negatieve effecten van het verlagen van de leidster/kind ratio verminderen.

Tenslotte pleit 'Kies nu voor Kinderen' ervoor om een eventueel positief saldo als gevolg van de bezuinigingen in 2012 in te zetten voor een kwaliteitsimpuls gericht op een versterking van de samenwerking tussen kinderopvang, peuterspeelzalen en primair onderwijs. Naar verwachting leiden de bezuinigingen in 2012 tot een grotere daling van de kosten dan begroot. Dit positieve

saldo moet volgens ‘Kies nu voor Kinderen’ geherinvesteerd worden. Omdat over dit mogelijke overschot nog geen cijfers bekend zijn is dit niet meegenomen in deze kosten baten analyse.

Berekenen kosten en baten

Voor de berekening van de kosten en baten is uitgegaan van een eerdere kosten-batenanalyse van beleidsmaatregelen in de kinderopvang die SEO Economisch Onderzoek heeft verricht in opdracht van de kinderopvangsector. Alle veronderstellingen over de effecten van maatregelen die in die MKBA zijn gebruikt zijn ook voor deze MKBA gehanteerd. Het gaat onder andere om veronderstellingen over het effect van de prijs van kinderopvang op de vraag naar kinderopvang en de arbeidsparticipatie, het effect van de prijs van formele kinderopvang op de vraag naar informele kinderopvang. Bijlage A vat de gebruikte veronderstellingen samen.

2 De situatie in 2013

De uitgangssituatie voor de berekeningen (het nulalternatief) is de situatie in 2013. Om de uitgangssituatie in beeld te brengen is uitgegaan van de situatie in 2011, omdat dit het meest recente jaar is waarvoor cijfers over kosten en het gebruik van kinderopvang bekend zijn. De situatie 2013 is berekend door op de situatie 2011 de bezuinigingen in 2012 en 2013 toe te passen. Er is geen rekening gehouden met andere invloeden, zoals een toename van de vraag. Tabel 2.1 geeft weer welke bezuinigingen al zijn ingezet in 2012 en welke zijn voorgenomen in 2013.

Tabel 2.1 Bezuinigen in 2013 in totaal € 660 miljoen

	2012	2013
Bezuinigen 2012		
Koppeling uren incl. uitvoeringskosten	70	70
Niet indexeren uurprijs	60	60
Aanpassing eerste en volgende kindtabel	270	325
Bezuinigen 2013		
Verhoging eigen bijdrage	8	105
Afbouw vaste voet	5	100
Ex-ante besparing 2013 tov 2011	413	660

Bron: Brief KO/2011/8502 dd 6 juni 2011 'Kinderopvangtoeslag vanaf 2012'

Tabel 2.2 geeft de situatie in 2011 weer en de situatie in 2013, na de bezuinigingen op het gebruik van kinderopvang. De ingevoerde bezuinigingen leiden in eerste instantie tot een kostenverhoging voor ouders en een kostenverlaging voor de overheid met € 660 miljoen. Als gevolg van de urenkoppeling moeten niet-werkende ouders de volledige kosten van formele kinderopvang gaan betalen. Daardoor gaan zij minder formele opvang gebruiken ter waarde van € 96 miljoen. Ouders gaan per saldo € 26 miljoen minder betalen en de overheid € 70 miljoen. De overige bezuinigingen leiden tot een prijsverhoging. De prijsverhoging zorgt ervoor dat ouders minder kinderopvang gaan gebruiken. De kosten van formele opvang nemen daardoor in totaal met € 328 miljoen af. Doordat ouders minder opvang gaan gebruiken hoeft de overheid ook minder kinderopvangtoeslag te betalen.

Tabel 2.2 Bezuinigen leiden tot minder gebruik van kinderopvang (cijfers in mln euro's)

	2011	effect gebruik urenkoppeling	ex ante effect overige bezuinigingen	effect gebruik overige bezuinigingen	2013
Werkgevers	911			-70	841
Overheid	2.256	-70	-590	-124	1.472
Ouders	1.171	-26	+590	-134	1.601
Totaal	4.338	-96	0	-328	3.914

De ouderbijdrage stijgt als gevolg van de bezuinigingen van 27% in 2011 (1.171/4.338) naar 41% in 2013 (1.601/3.914).

3 Kosten en baten

Het programma 'Kies nu voor Kinderen' bestaat uit een aantal samenhangende onderdelen. In de volgende paragrafen worden per onderdeel de kosten en baten berekend. In het volgende hoofdstuk worden de totale kosten en baten van het programma beschreven.

3.1 Terugdraaien bezuinigingen 2013

Voor 2013 staat een bezuiniging op stapel van € 205 miljoen ten opzichte van 2012 (SZW 2011). Deze wordt behaald door de ouderbijdrage voor het eerste kind proportioneel met de huidige bijdrage te verhogen en de vaste bijdrage voor ouders met een hoog inkomen te verlagen. Deze bezuiniging wordt in het voorstel 'Kies nu voor Kinderen' teruggedraaid. Dit betekent dat ouders € 205 miljoen minder gaan betalen voor formele kinderopvang. Doordat kinderopvang goedkoper wordt gaan ouders meer kinderopvang gebruiken. De kosten van formele kinderopvang nemen daardoor toe met € 75 miljoen. Ouders betalen dit aan de kinderopvanginstellingen. Een deel daarvan krijgen zij weer terug van de overheid in de vorm van de kinderopvangtoeslag (€ 48 miljoen). De kosten van informele opvang nemen af met € 22 miljoen.

Ouders gaan meer formele kinderopvang gebruiken en gaan ook meer werken. Hierdoor neemt de productie in Nederland toe met € 143 miljoen. Dit bedrag betalen werkgevers in de vorm van loon aan de ouders. Die betalen een deel daarvan weer terug in de vorm van belastingen (€ 29 miljoen). Ook gaan de uitkeringslasten omlaag met € 6 miljoen omdat meer ouders aan het werk gaan. Verder leveren ouders vrije tijd in doordat ze gaan werken, ter waarde van € 73 miljoen.

Tabel 3.1 Partiele effecten terugdraaien bezuiniging 2013

	Ouders	Overheid	Totaal
terugdraaien bezuiniging	205	- 205	0
toename kosten formele kinderopvang	- 75		- 75
toename kinderopvangtoeslag	48	- 48	0
afname kosten informele opvang	22		22
loon	143		143
belasting	- 29	29	0
uitkeringen	- 6	6	0
Totaal materieel	309	- 219	90
minder vrije tijd	- 73		- 73
Totaal	236	- 219	17

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, - is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

3.2 Vergroten toegankelijkheid kinderopvang voor niet werkende ouders

Met ingang van 1 januari 2012 is het aantal uren kinderopvang waarvoor ouders een kinderopvangtoeslag ontvangen gekoppeld aan het aantal uren dat zij werken. Voor die tijd konden alle ouders die minstens één uur per kalenderjaar werkten in principe onbeperkt een beroep doen op de kinderopvangtoeslag. De geraamde opbrengst van deze maatregel is € 70 miljoen per jaar. De uitvoeringskosten van deze maatregel zijn volgens het ministerie van SZW € 1,6 miljoen, omdat van alle ouders het aantal gewerkte uren gecontroleerd moest worden.

In de oude situatie was er in de kinderopvang nauwelijks een beperking van het aantal uren. Ook konden ouders gebruik maken van de peuterspeelzaal. Voor de peuterspeelzaal gold niet de eis dat minimaal één uur per jaar gewerkt moest worden. Verwacht mag daarom worden dat het toegankelijk maken van kinderopvang voor niet-werkende ouders tot gevolg heeft dat de besparing op de kinderopvangtoeslag als gevolg van de urenkoppeling teniet wordt gedaan, maar verder geen extra gebruik tot gevolg heeft ten opzichte van de situatie in 2011. Het invoeren van de maatregel heeft geleid tot een vermindering van de kosten van kinderopvang met € 96 miljoen (zie hoofdstuk 2). Omdat de maatregel betrekking heeft op kinderen vanaf 2 jaar wordt niet de gehele besparing van € 96 miljoen teniet gedaan, maar € 77 miljoen. Deze maatregel kost de overheid € 55 miljoen aan extra kinderopvangtoeslag. Dit is een saldo van € 56 miljoen meer kinderopvangtoeslag en € 1 miljoen minder uitvoeringskosten.

Een deel van de niet-werkende ouders heeft door het extra gebruik van formele kinderopvang een besparing op de informele opvang. Deze besparing is becijferd op € 23 miljoen. Een ander deel heeft door het gebruik van meer formele opvang meer vrije tijd. Deze baat voor ouders is naar schatting € 15 miljoen.¹

Werkende ouders zouden als gevolg van de maatregel minder kunnen gaan werken of kunnen stoppen met werken. Als de koppeling van de kinderopvangtoeslag aan het aantal gewerkte uren wordt losgelaten wordt het voor sommige ouders aantrekkelijker om niet te werken, en wel gebruik te maken van kinderopvang. Zij hebben daardoor meer vrije tijd. Anderzijds wordt het voor sommige ouders juist aantrekkelijker om te werken. Kinderdagverblijven verplichten ouders soms om meer uren te betalen dan zij feitelijk afnemen. Als gevolg van de urenkoppeling krijgen sommige ouders een deel van de betaalde uren niet vergoed. Voor hen wordt kinderopvang door het loslaten van de urenkoppeling goedkoper. Verondersteld is dat per saldo het effect van deze maatregel op de participatie nihil is. Het ministerie van SZW verwachtte ook (spiegelbeeldig) dat de invoering van de urenkoppeling geen effect zou hebben op de arbeidsparticipatie (SZW 2011).

De kinderen van niet-werkende ouders kunnen baat hebben bij het gebruik van kinderopvang. Kinderen van ouders met een laag inkomen blijken een hoger opleidingsniveau te halen als zij worden opgevangen in kinderopvang van goede kwaliteit. Zij zijn daardoor op latere leeftijd productiever en verdienen een hoger loon (Kok e.a. 2011). Volgens de laatste meting van de pedagogische kwaliteit van kinderdagverblijven in 2008 waren de kinderdagverblijven in

---

¹ Verondersteld is dat 60% informele opvang substitueert voor informele opvang en dat de baten voor alle ouders gelijk zijn.

Nederland niet van goede kwaliteit (De Kruif 2009). De indicatoren geven een gemengd beeld. De kenmerken sensitieve responsiviteit van pedagogisch medewerkers, het tonen van respect voor autonomie en structureren en grenzen stellen scoren gemiddeld voldoende tot goed. Meer reden tot zorg is er bij de meer educatieve vaardigheden ‘praten en uitleggen’, ‘het begeleiden van interacties’ en de ontwikkelingsstimulering van kinderen. Als de kwaliteit van kinderdagverblijven sinds het laatste onderzoek niet omhoog is gegaan dan heeft de maatregel naar verwachting geen effect op kinderen. Als de kwaliteit omhoog is gegaan dan heeft de maatregel een positief effect op kinderen. Voor de BSO is er geen meting van de kwaliteit. Omdat de kwaliteit van de kinderopvang in 2013 onbekend is, is het niet mogelijk deze post te kwantificeren. Deze is daarom als positieve PM post meegenomen in de kosten-batenanalyse.

Tabel 3.2 Partiele effecten vergroten toegankelijkheid kinderopvang voor niet-werkende ouders

	Kind	Ouders	Overheid	Totaal
toename kinderopvangtoeslag		56	- 56	0
uitvoeringskosten			1	1
toename kosten formele kinderopvang		-77		-77
afname kosten informele opvang		23		23
loon	+PM			+PM
Totaal materieel	+PM	2	- 55	- 53+PM
meer vrije tijd		15	0	15
Totaal	+PM	17	-55	-38+PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, - is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

Een optie is om de toegankelijkheid van kinderopvang ook open te stellen voor kinderen van niet-werkende ouders vanaf één jaar in plaats van twee jaar. De materiële kosten van deze optie komen dan € 9 miljoen hoger uit. De totale kosten komen € 6 miljoen hoger uit. Daarbij is eveneens uitgegaan van de veronderstelling dat als gevolg van het openstellen van het recht op kinderopvangtoeslag voor niet werkende ouders de besparing als gevolg van de urenkoppeling teniet doet, maar verder geen extra gebruik tot gevolg heeft ten opzichte van de situatie in 2011. Op korte termijn is dit een realistische veronderstelling. De drempel om gebruik te maken van formele kinderopvang was de facto betrekkelijk klein voor niet-werkenden ouders. Mogelijk dat op termijn, doordat de drempel helemaal wegvalt, ouders met een kind van één jaar toch meer gebruik gaan maken van kinderopvang dan in 2011 (vóór invoering van de urenkoppeling). In dat geval komen de kosten van deze optie aanzienlijk hoger uit.

3.3 Leidster/kind ratio in de BSO gaat van 1 op 10 naar 1 op 15

Momenteel is een leidster/kind ratio van 1 op 10 verplicht in de BSO. Om de kostenverhoging van de andere maatregelen te betalen wordt er bezuinigd op de kinderopvang door deze ratio te veranderen. Door het aantal kinderen per leidster te verhogen naar 15 kan 33% worden bespaard op de loonkosten. De loonkosten maken 70% uit van de totale kosten, de kostenbesparing is dus 70% van 33% oftewel 23%. De totale kosten van de BSO bedragen na het terugdraaien van de eerdere bezuinigen € 1.047 miljoen euro. Deze maatregel levert een kostenbesparing op van € 244

miljoen. Verondersteld is dat dit geld niet ten goede komt aan de kinderopvanginstellingen of aan de ouders maar terecht komt bij de overheid.

Als gevolg van de verlaging van de leidster/kind ratio zou de kwaliteit kunnen verminderen. Welk effect dit heeft is onbekend. Bekend is dat een lagere kwaliteit van de dagopvang voor 0 tot 4-jarigen kan leiden tot een lager opleidingsniveau van kinderen op latere leeftijd, en daardoor tot een lagere productiviteit en een lager loon. In Kok e.a. 2011 is het effect becijferd van een verhoging van de kwaliteit van de dagopvang. Deze becijfering ging uit van een studie waaruit bleek dat jonge kinderen van ouders met een lage sociaal-economische status baat hadden bij kinderdagverblijven van hoge kwaliteit. Kinderdagverblijven van matige of slechte kwaliteit had geen effect op het opleidingsniveau van de kinderen.

Het effect van een verandering van de leidster/kind ratio op de kwaliteit van de buitenschoolse opvang is niet becijferd. Er is geen informatie over de kwaliteit van de buitenschoolse opvang. Ook is er geen informatie over het effect van de leidster/kind ratio op de kwaliteit van de BSO. Verwacht mag worden dat het negatieve effect van een verlaging van de leidster/kind ratio in de BSO kleiner is dan in de kinderdagverblijven. De kinderen zijn ouder en gaan daarnaast ook naar school. De BSO is ook niet bedoeld om de cognitieve ontwikkeling te bevorderen, daarvoor is de school. Volgens de initiatiefnemers van 'Kies nu voor Kinderen' heeft het verlagen van de leidster/kind ratio naast negatieve effecten ook positieve aspecten. Voor de kinderen zijn de groepen nu vaak te klein om leuke dingen samen te doen. Voor de scholen sluiten de kleine groepen slecht aan op de groeps grootte van de scholen. Verder zijn grotere groepen stabiel, wat gunstig is voor kinderen. Bovendien verwachten de initiatiefnemers dat een betere afstemming met het primair onderwijs positief uit zal werken en zal leiden tot pedagogisch samenhangende dagarrangementen. Er is echter onvoldoende informatie om de negatieve en positieve effecten te kwantificeren. Naar verwachting zal de maatregel per saldo een negatief effect hebben op de kwaliteit. Het effect is als een negatieve PM post opgenomen in de kosten-batenanalyse.

Tabel 3.3 Partiele effecten verlaging leidster/kind ratio

	kind	buitenschoolse opvang	overheid	Totaal
kosten		244	0	244
overdracht naar overheid		-244	244	0
loon	-PM			-PM
Totaal	-PM	0	244	244-PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

3.4 Integratie VVE in kinderopvangvoorzieningen

In 2010 ging er in totaal € 187 miljoen aan subsidie naar de VVE (Regioplan 2012). Dit geld wordt door peuterspeelzalen gebruikt om VVE aan te bieden. In 2011 en 2012 is er voor € 260 miljoen aan subsidie naar VVE beschikbaar plus nog eens € 100 miljoen die aan de G37 is toegekend voor VVE, schakel en zomerclasses. In totaal is er in 2013 dus € 360 miljoen beschikbaar voor VVE, schakel en zomerclasses. 'Kies nu voor Kinderen' gaat er vanuit dat het geld dat beschikbaar is voor VVE volledig wordt ingezet voor kwaliteitsprogramma's in de

kinderopvang. In het beleidsalternatief worden VVE gelden geïntegreerd in de financiële stromen voor kinderopvangvoorzieningen. De VVE gelden worden door de kinderdagverblijven gebruikt voor het aanbieden van VVE. Daardoor worden kinderopvanginstellingen geïntegreerde voorzieningen, inclusief VVE. Welk deel van de € 360 miljoen in 2013 beschikbaar is voor VVE is onduidelijk. In onderstaande tabel is uitgegaan van € 300 miljoen.

De integratie van de VVE gelden in de financiële stromen voor kinderopvangvoorzieningen heeft geen consequenties voor wat ouders betalen of voor de kwaliteit van kinderopvang. In de kosten-batenanalyse is deze maatregel daarom alleen een verschuiving van subsidie en kosten richting de kinderdagverblijven. De hoogte van het bedrag daarom heeft geen consequenties voor de kosten-batenanalyse.

Tabel 3.4 Partiële effecten integratie VVE in kinderopvangvoorzieningen

	Kinderdagverblijven	Peuterspeelzalen	Totaal
subsidie VVE	300	- 300	0
kosten VVE	-300	300	0
Totaal	0	0	0

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

Verondersteld is dat het overhevelen van de VVE gelden naar kinderopvangvoorzieningen geen effect heeft op de kwaliteit van kinderopvang. Een mogelijk nadeel van het overhevelen van de VVE gelden is dat het geld minder specifiek wordt ingezet voor de groep kinderen van laagopgeleide ouders. Een voordeel is dat de VVE inzet een bredere werking krijgt en dat door integratie van de VVE in de kinderopvang er minder segregatie is, waardoor kinderen van laagopgeleide ouders meer in contact komen met kinderen van hoogopgeleide ouders. Omdat de totale hoeveelheid geld die beschikbaar is voor de kinderopvang niet verandert is verondersteld dat de kwaliteit gelijk blijft.

3.5 Integratie peuterspeelzaal in kinderopvangvoorzieningen

Deze maatregel komt erop neer dat de huidige, aparte, peuterspeelzalen worden geïntegreerd in de kinderdagverblijven. Ouders met kinderen op de peuterspeelzaal gaan dezelfde ouderbijdrage betalen als andere kinderen. De gemiddelde ouderbijdrage voor kinderen op de peuterspeelzaal is momenteel iets lager dan de gemiddelde ouderbijdrage voor kinderen op een kinderdagverblijf. Kinderen op een peuterspeelzaal hebben vaker niet-werkende ouders, met een gemiddeld wat lager inkomen dan de ouders van kinderen die naar het kinderdagverblijf gaan. Zij zullen daardoor ook als de kinderen naar het kinderdagverblijf gaan wat minder betalen dan gemiddeld. Verondersteld is daarom dat de ouderbijdrage niet verandert, waardoor de maatregel ook geen invloed heeft op het gebruik van kinderopvang of op de arbeidsparticipatie.

In 2013 ontvangen peuterspeelzalen naar schatting € 236 miljoen aan subsidie. Dit bedrag wordt geïntegreerd in de financiële stromen voor kinderopvangvoorzieningen. Daarnaast betalen de ouders € 70 miljoen. De totale kosten van de peuterspeelzaal bedragen dus € 306 miljoen.²

De kosten per uur van de peuterspeelzaal zijn 21% hoger dan van het kinderdagverblijf. De kosten van de peuterspeelzaal bedragen gemiddeld € 7,70 per uur³. De prijs van een kinderdagverblijf ligt rond de € 6,35 per uur. Integratie van de peuterspeelzalen in het kinderdagverblijf leidt dus tot een kostenbesparing op van ca 21%. Deze is becijferd op € 64 miljoen (21% van € 306 miljoen). Dit geld komt ten goede aan de overheid.

De kosten per uur van een kinderdagverblijf zijn vermoedelijk hoger dan € 6,35. De prijs wordt kunstmatig laag gehouden door meer uren in rekening te brengen dan worden afgenomen. Ouders betalen per dagdeel, ook als het kind niet het gehele dagdeel blijft. Ouders betalen vaak ook door tijdens vakanties. Als ouders alleen zouden betalen voor de werkelijke uren dat hun kind naar het kinderdagverblijf gaat dan zou de prijs per uur hoger liggen. Maar zelfs als de kosten per uur van een kinderdagverblijf hetzelfde zouden zijn als van de peuterspeelzaal dan is het waarschijnlijk dat er een efficiencywinst optreedt doordat voorzieningen geïntegreerd worden. Het personeel kan dan efficiënter worden ingeroosterd en er kan bespaard worden op locatiekosten.

Tabel 3.5 Partiële effecten integratie peuterspeelzalen in kinderopvangvoorzieningen

	Ouders	Kinderdagverblijven	Peuterspeelzalen	overheid	Totaal
kosten peuterspeelzaal			306		306
betaling peuterspeelzaal	70		-306	236	0
kosten kinderdagverblijf		-242			-242
betaling kinderdagverblijf	-242	242			0
kinderopvangtoeslag	172			-172	0
Totaal	0	0	0	64	64

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

3.6 Verminderen gastouderopvang

Het gebruik van gastouderopvang wordt verminderd. Gastouderopvang kan alleen nog verzorgd worden door reguliere kinderopvangorganisaties. Deze verminderen het aanbod waardoor ouders vaker aangewezen zijn op kinderdagverblijven en BSO. De prijs van gastouderopvang verandert niet.

² In 2011 was dit € 295 miljoen (Regioplan 2012). Doordat er is bezuinigd op de kinderopvang is het gebruik van peuterspeelzalen naar verwachting toegenomen, waardoor de kosten met naar schatting € 12 miljoen zullen zijn toegenomen in 2013.

³ Dit bedrag is berekend op basis van gegevens van Regioplan (Gemmeke en van Gent, 2007) over het subsidiebedrag dat de overheid gemiddeld per kindplaats per uur betaalt voor de peuterspeelzaal excl. VVE (€3,65) en incl. VVE (€5,57), gegevens van SEO (Hof et al., 2008) over de ouderbijdrage (maximaal 35%) en gegevens van Sardes (Beekhoven et al., 2010) over het aantal peuterspeelzalen met VVE (67%). $€7,60 = (€5,57*67% + €3,65*(100%-67%))/(100%-35%)$. Dit bedrag is aangepast voor inflatie.

Doordat het gebruik van gastouderopvang wordt verminderd dalen de kosten van gastouderopvang met € 203 miljoen. Gastouderopvang is goedkoper dan formele opvang. Er treedt een verhoging op van de kosten van kinderdagverblijven en de buitenschoolse opvang met € 239 miljoen. De kosten van formele opvang stijgen dus per saldo met € 36 miljoen.

Ouders die gebruik gaan maken van de reguliere kinderopvang gaan meer betalen. Gastouderopvang is goedkoper dan een kinderdagverblijf of de reguliere BSO: de maximum uurprijs voor gastouders die vergoed wordt is in 2012 € 5,09, voor kinderdagverblijven € 6,38 en voor de BSO € 5,93. De kosten van kinderopvang stijgen met € 36 miljoen. Daardoor daalt de vraag naar kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang met € 8 miljoen. Per saldo stijgen de kosten van kinderdagverblijven en buitenschoolse opvang met € 28 miljoen (€ 36 miljoen minus € 8 miljoen). Een deel van de kostenstijging voor ouders wordt betaald door de overheid in de vorm van een hogere kinderopvangtoeslag (€ 19 miljoen).

De vraag van ouders naar formele opvang daalt. Een deel van de ouders zal uitwijken naar informele opvang. Dit leidt tot een kostenverhoging van informele opvang van € 2 miljoen. Ook zal een deel helemaal geen gebruik meer maken van kinderopvang en stoppen met werken. Dit leidt tot een productieverlies van € 18 miljoen en minder inkomsten voor de overheid uit belastingen en hogere kosten voor uitkeringen (€ 4 miljoen). Daartegenover staat dat deze ouders meer vrije tijd hebben, ter waarde van € 9 miljoen.

De totale kosten van deze maatregel bedragen naar schatting € 39 miljoen. Dit is vermoedelijk een overschatting. Ouders die gebruikmaken van gastouderopvang hebben waarschijnlijk meer mogelijkheden om de gastouder te vervangen door een informele opvang. Dat kan ook dezelfde gastouder zijn (bijvoorbeeld opa en oma), die het kind weer als informele oppas gaat opvangen als de subsidie wegvalt. Dat betekent dat meer ouders uitwijken naar informele opvang en minder ouders hun baan opzeggen dan het geval is bij een verhoging van de prijs van een kinderdagverblijf of de BSO. Er zijn geen cijfers om dit effect te kwantificeren in de kosten-batenanalyse.

Tabel 3.6 Partielle effecten verminderen toegang tot gastouderopvang

	Ouders	Kinderdag- verblijven+ BSO	gastouder- opvang	overheid	Totaal
kosten opvang door verschuiving kinderen naar KDV en BSO		-239	203		-36
minder gebruik opvang door hogere prijs KDV en BSO		8			8
betaling kinderopvang	-28	231	-203		0
meer kinderopvangtoeslag	19			-19	0
hogere kosten informele opvang	-2				-2
minder loon	-18				-18
minder belasting en meer uitkeringen	4			-4	0
Totaal materieel	-25	0	0	-23	-48
vrije tijd	9				9
Totaal	-16	0	0	-23	-39

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

4 Totaalbeeld kosten en baten

Het programma 'Kies nu voor Kinderen' levert per saldo € 248 miljoen per jaar op. Voor de overheid is het programma budgetneutraal. De baten komen terecht bij de ouders.

Als we de effecten van alle maatregelen in het kader van het programma 'Kies nu voor Kinderen' bij elkaar optellen blijken de baten naar schatting € 248 miljoen per jaar hoger te zijn dan de kosten plus de niet gekwantificeerde effecten op kinderen. Onderstaande tabel laat dit zien.

Tabel 4.1 Programma "kies nu voor Kinderen" levert per saldo €248 miljoen op, exclusief kwaliteitseffecten

	Totaal materiële effecten	Vrije tijd	Totaal
Terugdraaien bezuinigingen 2013	90	-73	17
Vergroten toegankelijkheid kinderopvang voor niet werkende ouders	-53+PM	15	-38+PM
Leidster/kind ratio van 1 op 10 naar 1 op 15	244-PM		244-PM
Integratie VVE in KDV en BSO	0		0
Integratie peuterspeelzaal in KDV en BSO	64		64
Verminderen gastouderopvang	-48	9	-39
Totaal	297+/-PM	-49	248+/-PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

De baten bestaan vooral uit het goedkoper worden van kinderopvang als gevolg van het veranderen van de leidster/kind ratio in de buitenschoolse opvang (€ 244 miljoen). Daarnaast wordt geld bespaard door de peuterspeelzalen te integreren in de kinderdagverblijven (€ 64 miljoen). Verder levert het terugdraaien van de bezuinigingen die voor 2013 zijn ingepland baten op (€ 17 miljoen). Deze baten bestaan vooral uit extra productie doordat de arbeidsparticipatie van vrouwen toeneemt. Het vergroten van de toegankelijkheid van kinderopvang voor niet-werkende ouders kost per saldo geld (€ -38 miljoen). Het effect van deze maatregel is dat niet-werkenden die gebruik maken van informele opvang deze vervangen door formele opvang. Ouders die geen opvang gebruikten en als gevolg van de maatregel dat wel gaan doen hebben meer vrije tijd. Ook het verminderen van de toegang tot gastouderopvang is kostenverhogend (€ -39 miljoen).

Het vergroten van de toegankelijkheid van kinderopvang heeft een positief effect op kinderen. Het verlagen van de leidster/kind ratio heeft een negatief effect op de kwaliteit van de buitenschoolse opvang en kan daardoor een negatief effect hebben op het te behalen opleidingsniveau van kinderen. Deze effecten zijn niet gekwantificeerd en als PM post opgenomen.

Ouders hebben profijt van 'Kies nu voor Kinderen'

De baten van het programma 'Kies nu voor Kinderen' komen terecht bij de ouders. Onderstaande tabel laat dit zien. Vooral het terugdraaien van de bezuinigingen die voor 2013 op stapel staan leveren voordeel op voor ouders. Voor de overheid pakt het programma neutraal uit. De kostenverlaging als gevolg van de verandering van de leidster/kind ratio en de integratie van de peuterspeelzalen in de kinderdagverblijven is voldoende om de kosten van de maatregel te betalen. .

Tabel 4.2 Baten van programma 'Kies nu voor Kinderen' komen terecht bij ouders

	Kind	Ouders	overheid	Totaal
Terugdraaien bezuinigingen 2013		236	-219	17
Vergroten toegankelijkheid kinderopvang voor niet werkende ouders	+PM	17	-55	-38+PM
Leidster/kind-ratio van 1 op 10 naar 1 op 15	-PM	0	244	244-PM
Integratie VVE in KDV en BSO		0	0	0
Integratie peuterspeelzaal in KDV en BSO		0	64	64
verminderen gastouderopvang		-16	-23	-39
Totaal	+/-PM	237	11	248+/-PM

Bron: SEO Economisch Onderzoek

Toelichting: + is baten, – is kosten, bedragen in miljoenen euro's per jaar

De kosten en baten voor kinderen zijn niet becijferd. Er zijn voor kinderen zowel positieve als negatieve aspecten. Voor jonge kinderen die nu niet naar de opvang gaan kan het programma positief uitpakken op de cognitieve ontwikkeling. Zij moeten dan wel op kwalitatief goede kinderdagverblijven terecht komen. Voor oudere kinderen (van vier jaar en ouder) is het mogelijk negatief dat de leidster/kind ratio in de buitenschoolse opvang wordt veranderd. Zij krijgen daardoor minder aandacht. Er is echter geen onderzoek naar het effect van de verlaging van de leidster/kind ratio op kinderen in de BSO.

Literatuur

Childcare International (2012). OpStap naar de samenleving: over diversiteit en sociale inclusie in voorzieningen voor jonge kinderen. Amsterdam: CCI publicatie No. 2

Doornenbal, J. (2012). Opgroeien doe je maar één keer. Pedagogisch ontwerp voor het kindcentrum. Groningen

Kok, L., Koopmans, C., Berden, C. Dosker, R. (2011). De waarde van kinderopvang. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek

Kruijf, R. de et al. (2009). De kwaliteit van de opvang voor 0-4 jarigen in Nederlandse kinderdagverblijven in 2008. Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek

Regioplan (2012) Ontwikkeling in de omvang van de gemeentelijk financiering van het peuterspeelzaalwerk. Amsterdam.

SZW (2011). Kinderopvangtoeslag vanaf 2012. Brief van 6 juni 2011 aan de Eerste Kamer.

SZW (2012). Evaluatie van de Wet kinderopvang. Bijlage bij brief van 25 mei 2012 aan de Tweede Kamer

Waarborgfonds kinderopvang (2011) Sectorrapport Kinderopvang 2010

Bijlage A Veronderstellingen

Voor de kosten-batenanalyse zijn dezelfde veronderstellingen gebruikt als in de eerder door SEO Economisch Onderzoek verrichte kosten-batenanalyse. Hieronder staan de belangrijkste veronderstellingen. Voor een toelichting verwijzen we naar Kok e.a. (2011).

Tabel 4.3 Veronderstellingen

Prijs informele opvang	€ 3,- per uur
Prijselasticiteit vraag naar kinderopvang	0,15: een verhoging van de prijs van formele kinderopvang met 1% leidt tot een afname van de vraag naar formele kinderopvang met 0,15%.
Prijselasticiteit aanbod moeders	- 0,06: een toename van de prijs van kinderopvang met 1% leidt tot een afname van de arbeidsparticipatie met 0,06%
Loon moeders	€ 24.277 bruto per jaar. Dit is 80% van het gemiddeld loon van vrouwen in de veronderstelling dat vooral lager opgeleiden als gevolg van de maatregelen gaan werken .
Waarde vrije tijd	90% van netto loon

Bron: Kok e.a. 2011.

Verder is voor de onderhavige kosten-batenanalyse verondersteld dat de maatregelen niet leiden tot verandering van de kosten van werkgevers.

seo economisch onderzoek

Roetersstraat 29 . 1018 WB Amsterdam . T (+31) 20 525 16 30 . F (+31) 20 525 16 86 . www.seo.nl